

حکمت زیارات مخصوصه

سیدالشهدا علیه السلام

نجف نجفی روحانی

چکیده

زیارت امام حسین علیه السلام در تمام طول سال، امری مطلوب و در مناسبت‌های مهم اسلامی دارای اجر و پاداش بیشتری است. در این رهگذر سؤالی به اذهان خطور می‌کند که چرا زیارت امام حسین علیه السلام بیش از زیارت سایر اولیای الهی مورد تشویق و ترغیب قرار گرفته و در مناسبت‌های مهم دینی، زیارت مخصوصی برای ایشان با اجر مضاعف مقرر شده است. پاسخ این سؤال را می‌توان در ویژگی‌های انحصاری حضرت سیدالشهدا علیه السلام پیدا کرد. امام حسین علیه السلام بر اساس شرایط و اقتضای زمان خود، نهضت عاشورا را - که در نوع خود بی‌نظیر بود - برپا و با بذل خون خویش و یارانش، اسلام را بیمه کرد و به القابی انحصاری مانند «الْوَثْرُ الْمُؤْتَوَّر» و «قتیل العبرات» ملقب شد؛ از این رو باطن «وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ»، ظاهر شد و کلام نبوی «أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ» معنا گردید. خداوند برای تداوم راه و مرام و حفظ نام و نشان آن حضرت، زیارت امام حسین علیه السلام را با تمام مناسبت‌های مهم اجتماعی و دینی - همانند عرفه، اعیاد، لیالی قدر، اربعین و سایر مناسبت‌های مهم - پیوند زده و مورد توجه خاص عرشیان و فرشیان قرار داده است. فرشتگان برای تکریم، استقبال، مشایعت، دعا و استغفار برای زائرین فرو می‌آیند. برای زائر نیز اجر و پاداش عظیم و تعجب‌آور مقرر شده است. کلید واژه‌ها: زیارات مخصوصه، حکمت زیارت، امام حسین علیه السلام، عامل بقای اسلام، احیای مرام حسینی.

در آینه روایات، زیارت هیچ امام و پیامبری به اندازه زیارت حضرت سیدالشهدا علیه السلام مورد توجه و تأکید واقع نشده است؛ به طوری که در تمام طول سال و در حال فقر و غنا و امن و ناامنی و در نقاط عطف تاریخی دینی و مناسبت‌های مهم اسلامی مورد ترغیب و شویق قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که پرسش از چرایی و حکمت آن، ذهن انسان را مشغول می‌کند. شناخت حکمت زیارت امام حسین علیه السلام، مخصوصاً در زمان‌های حساس اجتماعی، نقش بسزایی در بینش و تعالی انسان و عهد و پیمان با آن حضرت خواهد داشت.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي زِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام مِنَ الْفَضْلِ لَمَاتُوا شَوْقًا» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۰، ص ۳۰۹)؛ «اگر مردم ارزش و پاداش زیارت حسین علیه السلام را بدانند، از اشتیاق، قالب تهی می‌کنند».

بدون شک این همه ترغیب و تشویق برای زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام بدون حکمت نخواهد بود. هرچند در روایات به طور صریح علت تامه‌ای برای آن بیان نشده است و به اصطلاح «منصوص العله» نیست، اما می‌توان از قرائن و شواهد موجود در احادیث، حکمت آن را مشخص کرد.

اگرچه پرسش از حکمت زیارات مخصوصه، چیز تازه‌ای نیست، اما کسی به این موضوع - به هر دلیل نامعلومی - نپرداخته است. برخی خیلی گذرا به آن اشاره، و از آن عبور کرده‌اند؛ از این رو می‌طلبید که در این مورد بررسی دقیق و عمیق‌تری صورت پذیرد.

زیارت‌های مخصوصه

یکی از اعمالی که در بسیاری از ایام سال به طور ویژه مورد تأکید قرار گرفته، زیارت امام حسین علیه السلام است؛ برای ^ه به چندین مورد از آن اشاره می‌گردد.

۱. زیارت در روز عرفه

یکی از فرصت‌های بسیار مهم، عرفه است که روز نیایش بندگان و بارش رحمت یزدان

است. برای دریافت این رحمت، زیارت سیدالشهدا علیه السلام قابلیت آفرین است. از این رو امام صادق علیه السلام در روایاتی می‌فرماید:

- مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام يَوْمَ عَرَفَةَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ حِجَّةٍ مَعَ الْقَائِمِ وَ أَلْفَ أَلْفِ عُمْرَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله (ابن قولویه قمی، ۱۳۹۸ق، ص ۱۷۲)

هر کس در روز عرفه به زیارت حسین علیه السلام برود، خداوند عزوجل یک میلیون حج در رکاب حضرت قائم علیه السلام، و یک میلیون عمره در رکاب رسول خدا صلى الله عليه وآله برای او می‌نویسد.

- إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَتَجَلَّى لِرُؤُورِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام قَبْلَ أَهْلِ عَرَفَاتٍ وَ يَقْضِي حَوَائِجَهُمْ وَ يَغْفِرُ ذُنُوبَهُمْ وَ يُشَفِّعُهُمْ فِي مَسَائِلِهِمْ ثُمَّ يَثْنِي بِأَهْلِ عَرَفَاتٍ فَيَفْعَلُ بِهِمْ ذَلِكَ (همان، ۱۳۹۸ق، ص ۱۶۵).

به درستی که خدای تبارک و تعالی قبل از اهل عرفات، بر زائران قبر امام حسین علیه السلام تجلی می‌نماید، حوائج آنان را بر آورده می‌کند، گناهانشان را می‌آمرزد و درخواست‌هایشان را به اجابت مقرون می‌سازد و سپس متوجه اهل عرفات می‌شود و در مورد آنان نیز این‌گونه عمل می‌کند.

- مَنْ فَاتَتْهُ عَرَفَةُ بِعَرَفَاتٍ فَأَدْرَكَهَا بِقَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام لَمْ تَفُتْهُ وَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَيَبْدَأُ بِأَهْلِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام قَبْلَ أَهْلِ الْعَرَفَاتِ ثُمَّ يُخَاطِبُهُمْ بِنَفْسِهِ (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۹۸، ص ۸۷).

کسی که در عرفات، روز عرفه را درک نکرد، ولی آن روز را کنار قبر مطهر حضرت امام حسین علیه السلام بود [از نظر اجر و پاداش]، عرفه از او فوت نشده است. و خداوند ندمرتبه پیش از اهل عرفات از زوار قبر امام حسین شروع می‌کند و خود آنان را مخاطب قرار می‌دهد.

عبارت «يُخَاطِبُهُمْ بِنَفْسِهِ» در حدیث مذکور اشاره به آن دارد که خود خداوند، زائر امام حسین علیه السلام را مخاطب قرار می‌دهد و به او عنایت می‌کند و رحمت خاصه خود را شامل او می‌گرداند.

۲. زیارت در شب قدر

لیالی قدر یکی دیگر از فرصت‌های بی‌نظیر است که باید قدر آن را دانست و در آن لیالی در کتاب وجود خویش تأمل و تدبر کرد. این امر بدون رجوع به قرآن و عترت امکان‌پذیر نخواهد بود؛ از این رو در این شب ۱۰ بر زیارت امام حسین علیه السلام تأکید شده است تا ظرف وجود انسان با قرآن ناطق و قرآن صامت اندازه‌گیری و وسعت داده شود. همچنین قلب او به عرش الهی متصل، و محل تابش انوار الهی گردد و حرم دلش از هر آلودگی پاک و طاهر شود. لذا امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

نَادَى مُنَادٍ تِلْكَ اللَّيْلَةَ مِنْ بَطْنَانِ الْعَرْشِ إِنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَّرَ لِي مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ. (همان، ۱۴۱۰ق، ج ۹۸، ص ۹۳)

وقتی شب قدر فرا می‌رسد، منادی از دل عرش ندا می‌دهد که خدای متعال کسی را که در این شب به زیارت امام حسین علیه السلام برود، می‌آمرزد.

۳. زیارت در روز عاشورا

سالگرد عاشورا، محشری دیگر برپا، پرچم‌های عزا برافراشته، در و دیوارها سیاهپوش و مجالس سوگواری برای سید شهیدان، حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام، فراگیر می‌شود. برای این موقعیت حساس نیز امام صادق علیه السلام بر زیارت امام حسین علیه السلام تأکید می‌ورزد و در روایاتی می‌فرماید:

- مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام يَوْمَ عَاشُورَاءَ عَارِفًا بِحَقِّهِ كَانَ كَمَنْ زَارَ اللَّهَ فِي عَرْشِهِ (طوسی، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۷۷۲).

هر کس روز عاشورا حسین بن علی علیه السلام را درحالی که به حق او آگاه است، زیارت کند، مانند کسی است که خداوند را در عرش الهی زیارت کرده است.

- مَنْ بَاتَ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام لَيْلَةَ عَاشُورَاءَ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَطَّخًا بِدَمِهِ وَكَأَنَّمَا قُتِلَ مَعَهُ فِي عَرَصَةِ كَرْبَلَاءَ (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۹۸، ص ۱۰۳).

کسی که شب عاشورا را در کنار مرقد امام حسین علیه السلام سحر کند، روز قیامت در

حالی به پیشگاه خدا خواهد شتافت که به خونش آغشته باشد؛ و مانند این است که در میدان کربلا و در کنار امام حسین علیه السلام کشته شده باشد. این تأکیدات برای زیارت در این ایام به خاطر فضیلت و آثار آن و بقای فرهنگ انسان‌ساز نبی است.

۴. زیارت در نیمه شعبان

نیمه شعبان، سالروز میلاد حضرت بقیة الله الاعظم، مهدی موعود علیه السلام است. روزی که با گذشت بیش از هزار سال شیعه چشم‌انتظار است و ندای «این الطالب بدم المقتول بکربلا» سر می‌دهد و منتظر منتقم خون «خون خدا» است.

امام صادق علیه السلام در مورد زیارت امام حسین علیه السلام در نیمه شعبان می‌فرماید:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُصَافِحَهُ مِائَةَ أَلْفِ نَبِيٍّ وَعِشْرُونَ أَلْفَ نَبِيٍّ فَلْيُزِرْ قَبْرَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام
فِي النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَإِنَّ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ علیهم السلام تَسْتَأْذِنُ اللَّهَ فِي زِيَارَتِهِ فَيُؤْذَنُ لَهُمْ (طوسی،
۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۴۸).

هر کس دوست دارد که ۱۲۰/۰۰۰ پیامبر با او مصافحه کنند، قبر امام حسین علیه السلام را در نیمه شعبان زیارت کند؛ چون ارواح پیامبران علیهم السلام از خداوند برای زیارت امام حسین علیه السلام اذن می‌طلبند و به آنان اذن داده می‌شود.

این زیارت در نیمه شعبان، بال سرخ شهادت را به بال سبز انتظار پیوند می‌زند و موجب پرواز و معراج انسان می‌گردد.

۵. زیارت در اعیاد اسلامی

عید قربان یادآور حماسه بزرگ حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهم السلام و سربلندی آنان در آزمون بزرگ الهی و روز به مسلخ بردن شهوات نفسانی است و طر نقطه عطف و بازگشت به سرشت خویش و آغاز یک دوره جدید برای روزه‌داران و مسلمانان است. در این دو عید بزرگ به زیارت امام حسین علیه السلام توصیه شده است؛ زیرا قبولی هر عبادتی، مشروط به ولایت‌پذیری است؛ از این رو امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَامَ لَيْلَهُ وَصَامَ نَهَارَهُ وَتَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَحَجَّ جَمِيعَ دَهْرِهِ وَ لَمْ يَعْرِفْ وَلَا يَتَّعِظْ
وَلِيَّ اللَّهِ فَيُؤَايِسَهُ وَيَكُونُ جَمِيعُ أَعْمَالِهِ بَدَلًا لَيْلَتِهِ إِلَيْهِ مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ حَقٌّ فِي ثَوَابِهِ وَلَا كَانَ مِنْ
أَهْلِ الْإِيمَانِ (كلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۲۰).

اگر شخصی شبش را با نماز و روزه و حجاج با روزه سپری کند و همه مال خود را
در راه خدا صدقه دهد و پیوسته به زیارت خانه خدا برود، ولی عارف به ولایت ولی
خدا نباشد تا از او پیروی کند و انجام اعمالش به راهنمایی او باشد، چنین کسی حق
دریافت پاداشی از خدا را ندارد و از اهل ایمان به شمار نمی آید.

نماز بی ولایت حقه باز نیست اساس مسجدش بتخانه سازیست
چرا دشمن نمی خواهد بفهمد وضوی بی ولایت آب باز نیست

امام صادق علیه السلام در مورد زیارت امام حسین علیه السلام در اعیاد اسلامی می فرماید:

مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام لَيْلَةً مِنْ ثَلَاثِ لَيَالٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ قُلْتُ
أَيَّ اللَّيَالِي جُعِلَتْ فِدَاكَ قَالَ لَيْلَةَ الْفِطْرِ وَ لَيْلَةَ الْأَضْحَى وَ لَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ (ابن
قولویه قمی، ۱۳۹۸ق، ص ۱۸۰).

هر کس در شبی از سه شب، قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کند، خداوند گناهان گذشته
و آینده (قدیم و جدید) او را می آمرزد. [راوی می گوید] عرض کردم: فدایتان بشوم
کدام شبها؟ فرمودند: شب عید فطر و شب عید قربان و شب نیمه شعبان.

۶. زیارت در اول رجب

ماه رجب، ماه مغفرت الهی، و یکی از شریفترین ماههای سال است. زیارت امام
حسین علیه السلام در این ماه از باارزشترین اعمالی است که به آن سفارش شده است؛ چنانکه امام
صادق علیه السلام می آید: «مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ علیه السلام أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْ رَجَبٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الْبَتَّةَ» (مفید، ۱۴۱۳ق،
ص ۳۹)؛ «هر کس حسین بن علی علیه السلام را در روز اول ماه رجب زیارت کند، قطعاً خداوند او
را می آمرزد».

۷. زیارت در جمعه

شب جمعه، شب بسیار پرفضیلت و بابرکتی است. بر اساس احادیث در این شب خداوند متعال، انبیا، و اوای الهی و ملائکه، زائر قبر امام حسین علیه السلام می شوند. امام صادق علیه السلام به صفوان جمال فرمود: «آیا بهره‌ای از زیارت امام حسین علیه السلام داری؟» صفوان عرض کرد: «شما زیارتش می‌کنید؟» حضرت فرمود:

كَيْفَ لَا أَرْوُّهُ وَاللَّهُ يَرْوُّهُ كُلُّ لَيْلَةٍ جُمُعَةٍ يَهْبِطُ مَعَ الْمَلَائِكَةِ إِلَيْهِ وَالْأَنْبِيَاءُ وَالْأَوْصِيَاءُ وَ
مُحَمَّدٌ أَفْضَلُ الْأَنْبِيَاءِ (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۴، ص ۴۸۰).

چگونه زیارتش نکنم و حال آنکه هر شب جمعه خداوند به همراه ملائکه و انبیا و اوصیا و محمد، برترین آنان، به زیارتش می‌آیند.

البته زیارت خداوند، از قبر امام حسین علیه السلام به معنای عنایت و تفضل خاص به آن حضرت و در نتیجه به زائرینش است.

امام صادق علیه السلام در حدیث دیگر می‌رماید:

مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فِي كُلِّ جُمُعَةٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الْبَتَّةَ وَلَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا وَفِي نَفْسِهِ حَسْرَةٌ
مِنْهَا وَكَانَ مَسْكَنُهُ فِي الْجَنَّةِ مَعَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ. (ابن قولویه قمی، ۱۳۹۸ق، ص ۱۸۳)
هر کس هر جمعه به زیارت قبر امام حسین علیه السلام برود، البته آمرزیده شود و با حسرت از دنیا نخواهد رفت و جایگاهش در بهشت با امام حسین علیه السلام خواهد بود.

۸. زیارت اربعین

اربعین حسینی، روز بازخوانی واقعه عاشورا است. زیارت امام حسین علیه السلام در این روز، تجدید عهد و پیمان با مرام و اهداف آن حضرت است؛ از این روست که امام حسن عسکری علیه السلام زیارت ایشان را در این روز از علائم مؤمن برمی‌شمارد و می‌فرماید:

عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صَلَاةُ أَحَدَى وَخَمْسِينَ وَزِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَالتَّحْتُمُ فِي الْيَمِينِ وَ
تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَالْجَهْرُ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۹۵، ص ۳۴۸).

علامت‌های مؤمن پنج چیز است: ۵۱ رکعت نماز گزاردن و زیارت امام حسین در روز اربعین و انگشتر در دست راست کردن و پیشانی را به هنگام سجده بر خاک گذاردن و بلند گفتن بسم الله الرحمن الرحيم.

حکمت زیارات مخصوصه

۱ همه اهتمام و اجر و پاداش برای زیارت حضرت سیدالشهدا علیه السلام موجب پرسش از راز و حکمت آن می‌گردد. برای پاسخ به این سؤال باید به ویژگی‌های اختصاصی و نقطه‌های عطف مهم زندگی آن حضرت توجه کرد؛ چون در بسیاری از اوصاف، همه ائمه علیهم السلام مشترک هستند؛ مانند اینکه همه ائمه نور واحد، کشتی نجات، چراغ هدایت، مظهر اسمای حسناى الهی، واسطه در فیض و خلیفه الهی هستند؛ چنان که امام باقر علیه السلام فرمود:

نَحْنُ حُجَّةُ اللَّهِ وَ نَحْنُ بَابُ اللَّهِ وَ نَحْنُ لِسَانُ اللَّهِ وَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ وَ نَحْنُ عَيْنُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ وَ نَحْنُ وِلَاةُ أَمْرِ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۲۶، ص ۲۴۶؛ یمنی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۱۴۵).

ما حجت الله، باب الله، لسان الله، وجه الله و عین الله در میان مردم هستیم و ما والیان امر الهی در میان بندگان خدا هستیم.

۱. امام حسین علیه السلام دردانه خدا

امام حسین علیه السلام دارای اوصاف اختصاصی است؛ چنان که تنها ایشان به «الْوَتْرُ الْمُؤْتَر» (ابن قولویه قمی، ۱۳۹۸ق، ص ۱۷۶)، توصیف شده و یگانه و دردانه خدا گشته است. آنچه سبب توصیف آن حضرت به «وتر موتور» شده، حماسه بی نظیر عاشورای اوست.

امام حسین علیه السلام در جریان نهضت عاشورا کاری کرد که در دیا بدیل نداشته و ندارد. اگر قیام آن حضرت صورت نمی‌گرفت، امروز اثری از اسلام نبود.

در دوران حکومت اموی، انحراف در جامعه اسلامی شکل تازه‌ای به خود گرفت و در زمان یزید به اوج خود رسید؛ به طوری که ارکان اسلام در معرض نابودی قرار گرفت و

امام حسین علیه السلام اعلام فرمود: «أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ الْحَقَّ لَا يُعْمَلُ بِهِ، وَ أَنَّ الْبَاطِلَ لَا يُتَنَاهَى عَنْهُ» (حکیمی، ۱۴۳۲ق، ج ۵، ص ۲۵۹)؛ «آیا نمی بینید که به حق عمل نمی شود و از باطل روی گردانده نمی شود».

امام وقتی چنین و یتیمی را دید، فرمود: «عِ الْأَسْلَامَ السَّلَامَ إِذْ قَدْ بُلِيتُ الْأُمَّةَ بِرَاعٍ مِثْلِ يَزِيدٍ» (مجلسی، ۱۴۱۰، ج ۴۴، ص ۳۲۶)؛ «وقتی جامعه به زمامداری مانند یزید مبتلا شود، دیگر باید با دین اسلام خداحافظی کرد»؛ چون یزید علناً کارهای خلاف شرع را انجام می داد و اساساً هیچ اعتقادی به خدا و پیغمبر نداشت. او پس از شهادت امام حسین علیه السلام اعتقادات خود را علنی کرد و در یکی از مجالس خود، که اهل بیت سیدالشهداء علیهم السلام نیز حضور داشتند، دستور داد چوب خیزرانی برایش آوردند و با آن به دندانهای مبارک حضرت اباعبدالله علیه السلام می زد و می گفت:

لَعِبْتُ هَاشِمًا بِالْمَلِكِ فَلَا خَبْرٌ جَاءَ وَلَا وَحْيٌ نَزَلَ

بنی هاشم با سلطنت و حکومت، بازی کردند و گرنه خبری نیامده بود و وحیی نازل

نشده بود. (سید بن طاووس، ۱۴۱۷ق، ص ۱۸۱)

در چنین شرایطی آن حضرت با قیام خود، اسلام و دستاوردهای پیامبران و اولیای الهی را حفظ و صیانت کرد.

همان طور که در زیارت ناحیه مقدسه آمده است:

- «الْسَّلَامُ عَلَى الْأَعْضَاءِ الْمُقَطَّعَاتِ»؛ «سلام بر آن اعضای قطع شده شده».

- «الْسَّلَامُ عَلَى الْمَذْفُونِينَ بِلَا أَكْفَانِ»؛ «سلام بر آن دفن شدگان بدون کفن».

- «الْسَّلَامُ عَلَى الرَّؤُوسِ الْمَفْرَقَةِ عَنِ الْأُبْدَانِ»؛ «سلام بر آن سرهای جدا گشته از بدن» (ابن

مشهدی، ۱۴۱۹، ص ۴۹۹).

امام حسین علیه السلام تنها امامی است که برای اسلام در معرکه جنگ به شهادت رسید، سرش را از بدن جدا، و جسدش را برهنه و عریان رها کردند، صورتش را بر خاک گذاشتند، سرش را بر نیزه زده، به کوفه و شام بردند.

۲. امام حسین علیه السلام شهید اشک و عبرت

امام حسین تنها امامی است که قتیل العبرات (کشته اشکها) است. امام صادق علیه السلام در

زیارت اربعین امام حسین علیه السلام می فرماید: «السَّلَامُ عَلَى قَتِيلِ الْعَبْرَاتِ» (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۱۱۳). خود حضرت سیدالشهدا علیه السلام نیز فرمود:

- أَنَا قَتِيلُ الْعَبْرَةِ لَا يَذْكُرُنِي مُؤْمِنٌ إِلَّا اسْتَعْبَرَ (ابن قولویه قمی، ۱۳۹۸ق، ص ۱۰).

من کشته اشکم و هیچ مؤمنی مرا یاد نمی کند، مگر آنکه اشک هایش جاری می شود.

- أَنَا قَتِيلُ الْعَبْرَةِ لَا يَذْكُرُنِي مُؤْمِنٌ إِلَّا بَكَى (همان).

من کشته اشک هستم و هیچ مؤمنی مرا یاد نمی کند، جز آنکه می گرید.

اگرچه واژه «العبره» به معنای «اشک» ترجمه شده است، اما بر اساس فلسفه قیام امام حسین علیه السلام - که برای سوق دادن بشریت از جهالت به هدایت، از ظلم به عدالت، از زشتی به زیبایی و از ولایت شیطان به ولایت رحمان بوده است - و در لغت هم «العبرة الدمعة» و هم «العبرة: الاعتبار بما مضى» (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۵۳۱) نیز استعمال شده است. شایسته است که امام حسین علیه السلام را شهید اشک و عبرت خواند و واقعه عاشورا را عرصه «گریستن» و «نگریستن»، «نالیدن» و «بالیدن» دانست.

اصلاً حسین، جنس غمش فرق می کند این راه عشق، پیچ و خمش فرق می کند

من از «حسین منی» پیغمبر خدا فهمیده ام حسین، همه اش فرق می کند

در طول تاریخ افراد بسیاری کشته شده اند که یا اصلاً کسی بر آنها نگریسته یا افراد خاصی،

آن هم در مدت کوتاهی، بر آنها گریسته اند. اما واقعه عاشورا، علاوه بر جنبه سیاسی و

اجتماعی، آن قدر مصیبت بزرگ و پرمعنایی است که پیامبران - از آدم تا خاتم انبیا -

زمین و آسمان، فرشتگان و عرشیان، جن و انس و بلکه حیوانات بر او گریستند.

امام زمان علیه السلام نیز صبح و عصر بر او گریه می کند: «فَلَا نُدْبِنَكَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً، وَ لَا يَكِينٌ لَكَ

بَدَلَ الدَّمُوعِ دَمًا، حَسْرَةً عَلَيْكَ» (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۹۸، ص ۲۳۸)؛ «هر صبح و شام بر شما اشک

می ریزم و به جای اشک، در مصیبت شما خون از دیده می بارم».

۳. امام حسین علیه السلام عامل بقای اسلام

جمله معروف و حکیمانه «الاسلامُ نبویُّ الحدوثِ وَ حُسینیُّ البقاءِ»، که بر تارک عالم نقش بسته است، نشان داد که پیامبر، علت محدثه اسلام، و امام حسین علیه السلام نیز عامل بقای آن است. بنابراین اگر نهضت سرخ عاشورای حسینی نبود، اسلام ناب محمدی از مسیر خود منحرف، و چهره توحید ناب مخدوش می شد؛ همان طور که اگر انتظار و ظهور نباشد، تمام زحمات و رنج های پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام برای حیات اسلام به هدر می رود. امام حسین علیه السلام خط توحید حقیقی، که از «رسالت در بعثت» و «ولایت در غدیر» آغاز شد، را با «شهادت خود در عاشورا» ایا کرد تا در زمان «ظهور حضرت بقیة الله الاعظم» به طور کامل به ثمر نشیند.

خداوند امام حسین علیه السلام را نیز در عرش به مصباح هدایت و سفینه نجات ملقب ساخت تا بشریت با استفاده از نور آن حضرت در کشتی فکری او وارد شوند و از جهالت و گمراهی رایی یابند و به ساحل رستگاری رسند؛ از این رو در زیارت اربعین می خوانیم: «بَدَلْ مُهْجَتَهُ فِیكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الضَّلَالَةِ وَ الْجُهَالَةِ» (سید بن طاووس، ۱۴۱۵ق، ج ۳، ص ۱۰۲)؛ «جانش را در راه خدا بذل کرد تا بندگان او را از جهالت و سرگردانی و گمراهی برهاند».

۴. امام حسین علیه السلام ذبح عظیم

منظور نبوی «حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ» (مجلسی، ۱۴۱۰ق، ج ۱۰۹، ص ۷۳)؛ «حسین از من است و من از حسینم»، که در کتب شیعه و اهل سنت آمده، آن است که امام حسین علیه السلام از نسل پیامبر است و دین او را از هرگونه تحریف و انحراف، حفاظت و حراست می کند. تعبیر «انامن حسین»، اعلام وحدت کامل فکری، روحی و مرامی امام حسین با پیامبر است و پیامبر گرامی اسلام در نیم قرن پیش از حادثه کربلا با این سخن خویش، خواسته است که نهضت حسینی را تداوم راه خود معرفی کند و دشمنان سیدالشهدا علیه السلام را دشمنان و قاتلان خود به حساب آورد؛ چراکه این دو، یک جان در دو بدن، و یک خط و فکر در دو زمان هستند.

می‌توان گفت که شهادت امام حسین علیه السلام در عوض ذبح حضرت اسماعیل است که پیامبر از نسل اوست. اگر اسماعیل قربانی می‌شد، مبر متولد نمی‌گشت. لذا شهادت سیدالشهدا علیه السلام تفسیر باطنی «فَدَيْنَاهُ بِذَبْحِ عَظِيمٍ» (صافات: ۱۰۷) است. این تفسیر باطنی، برگرفته از روایتی از امام رضا علیه السلام است که در کتاب بحار الانوار و تفسیر صافی و کتب روایی دیگر نقل شده است. شیخ صدوق این روایت را با سند کامل در کتاب عیون اخبار الرضا و خصال نقل کرده است. هنگامی که خداوند گوسفندی را به جای ذبح اسماعیل، برای حضرت ابراهیم علیه السلام فرستاد، حضرت درخواست کرد که فرزندش را ذبح کند تا با تحمل غم و اندوه دل پدری که به دست خویشتن، فرزندش را ذبح کرده است، نزد حق تعالی مقرب‌تر شود و درجاتش بالا رود. خداوند به او فرمود:

يَا اِبْرَاهِيمُ مَنْ أَحَبُّ خَلْقِي إِلَيْكَ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا خَلَقْتَ خَلْقًا هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا اِبْرَاهِيمُ أَفَهُوَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَوْ نَفْسُكَ قَالَ بَلْ هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي قَالَ فَوَلَدُهُ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَوْ وَلَدُكَ قَالَ بَلْ وَلَدُهُ قَالَ فَذَبْحُ وَلَدِهِ ظُلْمًا عَلَى أَعْدَائِهِ أَوْ جَعُ لِقَلْبِكَ أَوْ ذَبْحُ وَلَدِكَ بِيَدِكَ فِي طَاعَتِي قَالَ يَا رَبِّ بَلْ ذَبْحُهُ عَلَى أَيْدِي أَعْدَائِهِ أَوْ جَعُ لِقَلْبِي قَالَ يَا اِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ طَائِفَةً تَرَعُمُ أَنَّهُمَا مِنْ أُمَّهٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتَقْتُلُ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ابْنَهُ مِنْ بَعْدِهِ ظُلْمًا وَعَدْوَانًا كَمَا يُذْبَحُ الْكَبْشُ فَيَسْتَوْجِبُونَ بِذَلِكَ سَخَطِي فَجَزِعَ اِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِذَلِكَ وَتَوَجَّعَ قَلْبُهُ وَأَقْبَلَ يَبْكِي فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا اِبْرَاهِيمُ قَدْ فَدَيْتُ جَزَعَكَ عَلَى ابْنِكَ اِسْمَاعِيلَ لَوْ ذَبَحْتَهُ بِيَدِكَ بِجَزَعِكَ عَلَى الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَتْلِهِ وَأَوْجِبْتُ لَكَ أَرْفَعُ دَرَجَاتِ أَهْلِ الثَّوَابِ عَلَى الْمَصَائِبِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحِ عَظِيمٍ﴾. (صدوق، ۱۳۶۲ش، ج ۱، ص ۵۹)

ای ابراهیم، محبوب‌ترین مخلوقاتم نزد تو کیست؟ پاسخ داد: محبوب‌تر از حبیبیت، محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نیافریدی. فرمود: نزد تو، او محبوب‌تر است یا خودت؟ گفت: او. فرمود: فرزند او نزد تو محبوب‌تر است یا فرزند خودت؟ گفت: فرزند او. فرمود: اینکه فرزند او را دشمنانش از روی ستم ذبح می‌کنند، تو را بیشتر اندوهگین می‌سازد

یا اینکه فرزندان را به دست خود ذبح کنی؟ گفت: پروردگارا، ذبح او به دست دشمنانش دلم را اندوهگین کرد. فرمود: ای ابراهیم، شخصی از امت محمد، فرزندش حسین را بعد از او، از روی ظلم همچون گوسفند ذبح می کند و با این کار گرفتار غضب من می شود. دل ابراهیم اندوهگین شد و ناله و گریه سر داد. پس خطاب از مصدر جلال الهی رسید که ای ابراهیم، جزع و فغان تو را فدای فرزندان اسماعیل قرار دادم؛ مثل آنکه اسماعیل را به دست خودت فدا کرده ای؛ چون بر حسین علیه السلام و قتل او گریه کردی و واجب گردانیدم از برا تو بلندترین درجات کسانی را که ثواب دادم به جهت مصائب و این است قول حق عالی که می فرماید: ﴿وَقَدْ يٰنَاهُ بِذٰبِحِ عَظِيْمٍ﴾

نتیجه گیری

اگرچه علت زیارات مخصوصه امام حسین علیه السلام به طور صریح در روایات ذکر نشده است، اما می توان حکمت آن را با تأمل و دقت در اوصاف اختصاصی ایشان پیدا کرد؛ زیرا امام حسین علیه السلام، علاوه بر اوصاف و القاب مشترک با سایر ائمه معصومین علیهم السلام، دارای اوصاف اختصاصی و انحصاری است. ایشان تنها امامی است که به وتر موتور، قتیل العبرات و ذبح ظیم توصیف شده است. آن حضرت با نهضت عاشورایی خود، بهترین و جامع ترین هندسه آزادی، عدالت خواهی، ظلم ستیزی، ایثارگری، مقاومت و ایستادگی را برای همیشه تاریخ رقم زد و نقشه راه و الگویی بی نظیر را برای نجات و رستگاری بشر ارائه داد.

خداوند منان نیز برای تداوم این اهداف بلند، بقای اسلام ناب محمدی، زنده نگه داشتن راه و مرام و نام و نشان آن حضرت، زیارتش را در تمام ظرفیت های زمانی مهم اجتماعی - دینی (همانند عرفه، ایاد اس - می، لیالی قدر و سایر مناسبت های مهم) مورد توجه خاص عرشیان و فرشیان قرار داد، فرشتگان را برای تکریم، استقبال، مشایعت، دعا و استغفار برای زائرین فرو فرستاد و برای زائرین هم اجر و پاداش عظیم و تعجب آور مقرر کرد؛ زیرا اگر نهضت عاشورایی امام حسین علیه السلام نبود، از اسلام ناب محمدی هیچ اثری نبود.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. ابن طاووس، رضی‌الدین علی (۱۴۱۵ق)، الإقبال بالأعمال الحسنة، ۳ جلد، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ اول.
۳. _____ (۱۴۱۷ق)، اللهوف فی قتلى الطفوف، قم، چاپخانه مهر - انتشارات أنوار الهدی، چاپ اول.
۴. ابن قولویه قمی، جعفر بن محمد (۱۳۹۸ق)، کامل الزیارات، ۱ جلد، نجف اشرف، دار المرتضویة، چاپ اول.
۵. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ق)، لسان العرب، ۱۵ جلد، بیروت، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع - دار صادر، چاپ سوم.
۶. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق)، وسائل الشیعة، ۳۰ جلد، قم، مؤسسه آل‌البتیة، چاپ اول.
۷. طوسی، محمد بن حسن (۱۴۰۷ق)، تهذیب الأحکام، ۱۰ جلد، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ چهارم.
۸. _____ (۱۴۱۱ق)، مصباح‌المتجهد، ۲ جلد، بیروت، مؤسسه فقه‌الشیعة، چاپ اول.
۹. فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (۱۴۰۶ق)، الوافی، ۲۶ جلد، اصفهان، کتابخانه امام امیرالمؤمنین علیؑ، چاپ اول.
۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، الکافی، ۸ جلد، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ چهارم.
۱۱. مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی (۱۴۱۰ق)، بحار الأنوار، بیروت، مؤسسه الطبع و النشر، چاپ اول.
۱۲. مفید، محمد بن محمد (۱۴۱۳ق)، کتاب‌المزار، ۱ جلد، قم، کنگره جهانی هزاره شیخ مفیدؑ.
۱۳. نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸ق)، مستدرک الوسائل، قم، انتشارات مؤسسه آل‌البتیة لاحیاء التراث.